

Seminář informačních dovedností

Hodnocení odborného textu

Studijní text k 6. hodině

Obsah

Obsah.....	3
1 Charakteristika odborného textu	4
2 Hodnocení tištěných a elektronických zdrojů.....	5
3 Hodnocení obsahu	7
3.1 Nástroje pro tvorbu poznámek.....	9
3.1.1 Tužka, papír.....	9
3.1.2 Evernote.....	10
3.1.3 Coggle.....	10
4 Cvičení.....	12
4.1 Řešení	12

1 Charakteristika odborného textu

Jedná se o text, který se zabývá vědeckou problematikou různých oborů, je určen poučeným čtenářům a odborníkům v dané oblasti, používá odborné termíny a pojmy.

Více o charakteristice odborného textu najdete [zde](#).

Studijní tip

Pro popis toho, jaká specifika má odborný text, jsme využili kreativní techniku akrostich. Její smysl spočívá v přiřazení souvisejících charakteristik k jednotlivým písmenům daného klíčového slova. Tím se k pojmu vytváří další důležité kontextuální informace.

Pro potřeby odborného psaní lze akrostich využít například v přípravné fázi, kdy pomocí něj můžete vyjádřit své výchozí pocity a poznatky, čímž zjistíte, zda tématu rozumíte do hloubky nebo si potřebujete do problematiky vytvořit hlubší vhled. Můžeme vynechat diakritiku, aby se nám akrostich tvořil lépe.

Příklad akrostichu na klíčové slovo **ODBORNÉ PSANÍ**:

Objektivnost je stěžejní.

Důležité je čtenáři něco vysvětlit a popsat.

Budme kritičtí při čtení odborných textů.

Odkazujme na jiné autory a zdroje.

Různé vědní obory bývají v odborných textech zahrnuty.

Nezapomínejme na vlastní invenci.

Emoce sem nepatří.

Použité elektronické a audiovizuální zdroje musí být také uvedeny.

Slouží k prezentaci poznatků vědeckého charakteru.

Autor prokazuje neosobní přístup.

Nezapomínejme používat odbornou terminologii.

I přes to všechno nás psaní práce musí hlavně bavit!

Při hledání vhodného odborného textu je třeba se zamyslet nad kvalitou, kterou od něj očekáváte vzhledem k účelu, pro který chcete text použít. Obecně můžete důvěřovat licencovaným zdrojům –

například těm na portálu e-zdrojů MU, kterým se věnovala jedna z předchozích lekcí. Kvalitu je důležité posuzovat hlavně u volně dostupných zdrojů, tedy těch, ke kterým se dostanete například přes Google.

Vzpomínáte si na minulou lekci?

Doporučujeme využívat raději Google Scholar, který prohledává odborné texty, nebo DOAJ, což je adresář tzv. otevřených časopisů.

Pokud ve své práci chcete použít nějaký méně důvěryhodný zdroj nebo zdroj, u něhož si nejste jistí, poradte se s vedoucím práce. Pro případné použití problematického zdroje mějte významný důvod a napište své argumenty přímo do své práce. Při obhajobě pak nebudete zaskočeni.

2 Hodnocení tištěných a elektronických zdrojů

V této kapitole čerpáme především ze skript předmětu Kurz práce s informacemi a kapitoly zaměřené na hodnocení zdrojů¹.

Ve své práci budete využívat zejména tištěné a elektronické zdroje. Tištěné zdroje (vědecké časopisy, učebnice, skripta, případně beletrie) by měly procházet redigováním, tedy jakousi korekturou, a recenzováním, tedy posuzováním od recenzentů. Proto bývají obecně tištěné zdroje považovány za důvěryhodnější než elektronické.

Kritéria, která je dobré brát v potaz, když chcete kvalitu tištěných zdrojů hodnotit:

- odborná kvalifikace autora,
- dobrá pověst (reputace) vydavatele (AV ČR, Portál, Key Publishing; Elsevier, Springer),
- datum vydání,
- jazyk – přesnost, spolehlivost, bezchybnost,
- šíře a hloubka pokrytí dané problematiky,
- objektivita informací – minimum předpojatosti a snah ovlivnit čtenáře,
- aktuálnost zveřejněných informací z hlediska jejich obsahu s ohledem na informační požadavek

K hodnocení **elektronických zdrojů** je třeba přistupovat kriticky. Žádná obecně platná kritéria neexistují, ale je dobré zaměřit se zejména na tyto tři oblasti:

Důvěryhodnost webového zdroje – kdo je vydavatelem webové stránky? Jaký cíl vydavatel sleduje?

Můžeme hodnotit také URL stránky, ale pozor na domény com nebo org, protože do takových údajů mohou vstupovat i komerční nebo politické zájmy a nemusí se tak jednat o zdroj nestranný.

¹ MAZÁČOVÁ, Pavlína. Hodnocení zdrojů a informací. In: ČERNÝ, Michal. *Kurz práce s informacemi* [online]. 2012, s. 76-84 [cit. 2016-10-31]. Dostupné z: <http://www.slideshare.net/CEINVE/kurz-prace-s-informacemi>

Autorství – je autor uveden? Pokud je uveden autor, je erudovaný v daném oboru? Nemá-li dokument autora, je kvalita informací zaštitěna nějakou solidní institucí? V kvalitních zdrojích je autor vždy uveden, u jeho jména bývá například také instituce, kterou zastupuje či jeho profesní vizitka včetně kontaktních údajů.

Aktuálnost

- Hledám informace za určité období, informace nejnovější nebo historické?
- Kdy byl web publikován či vytvořen?
- Kdy byl web naposledy aktualizován nebo revidován?
- Jsou odkazy funkční?

Uvedení data publikování či aktualizace elektronického dokumentu je známkou kvality a důvěryhodnosti zdroje zvláště v odborných pracích, kde je cílem uvádět pokud možno nejnovější vědecké poznatky.

Pro komplexní hodnocení kvality konkrétního www zdroje použijte třeba 10 kritických otázek:

1. Kdo je autorem obsahu www stránky?
2. Jakou má autor kvalifikaci, odbornou erudovanost?
3. Jsou prezentované informace přesné, objektivní, přiměřené?
4. Je www stránka obsahově srovnatelná s jinými stránkami na podobné téma?
5. Obsahuje www stránka nové, originální myšlenky, informace k tématu a jsou tyto informace podloženy objektivními argumenty?
6. Odpovídá styl jazyka zamýšlené cílové skupině?
7. Můžeme zjistit reference, odkazy na www stránku nebo autora informací?
8. Můžeme zjistit datum publikování a poslední aktualizace www stránky?
9. Obsahuje www stránka funkční linky, odkazy?
10. Je www stránka pro navigaci přehledná a případné obrázky, videa, zvuky mají na stránce opodstatněnou funkci?

Odpovězte si na otázky:

- Je zdroj textu důvěryhodný a kvalitní?
- Je zdroj textu komerčně zaměřen?
- Je jmenovitě uveden autor textu?
- Obsahuje text odkazy na použitou literaturu?
- Je hloubka a šíře tematiky textu odborně dostatečná?
- Má text všechny náležitosti odborného textu?

Ve svých odborných textech neuvádějte seminární či bakalářské práce jiných studentů. Magisterské či práce vyšší ch úrovní však již uvádět můžete. Je dobré se inspirovat nějakými kvalitními pracemi, které byly napsány na vašem oboru. Vždy se podívejte na posudky, jak byla práce hodnocena, a všimněte si formálních náležitostí, stylu jazyka, použitou literaturou apod. Vždy se však podívejte do primárního zdroje, který danou informaci obsahuje poprvé, tedy do citovaného zdroje. Nepřejímejte již vytvořené parafráze, při jejichž tvorbě mohlo dojít k dezinterpretaci původní myšlenky.

3 Hodnocení obsahu

Druhou kreativní technikou, kterou vám v tomto modulu představíme, bude metoda šesti myšlenkových klobouků, jejímž autorem je Edward de Bono. Tato se technika se může velice efektivně využívat k utříbení myšlenek k vybranému tématu či problému. Stejně tak se dá využít jako nástroj pro hodnocení odbornosti textu.

Jejím cílem je zamýšlet se nad předem jasně definovanými kategoriemi, které se navzájem neprolínají. Oddělení jednotlivých způsobů uvažování nad tématem je v této technice klíčové – dovolí vám odhalit věci, které by mohly při méně detailním posuzování zůstat skryt nebo nepojmenovány.

Každému způsobu myšlení je pomyslně přidělen jeden barevný klobouk. Po jeho symbolickém nasazení se stáváte myslitelem, jehož úkolem je text hodnotit tak, jak to určuje daná barva.

1. **Bílá** – fakta, nestrannost
2. **Červená** – emoce, pocity, předtuchy, intuice
3. **Černá** – negativní stránky, kritický pohled
4. **Žlutá** – pozitivní stránky, konstruktivní názory
5. **Zelená** – tvořivost, nové myšlenky, nové podněty
6. **Modrá** – odstup, organizace, „metaklobouk“ (přemýšlení o přemýšlení)

Jak metodu využít pro hodnocení odbornosti zdroje?

Postup pro tento konkrétní případ je následující – nejprve si dobře pročtete text, který chcete hodnotit. Poté si postupně „nasazujte“ barevné klobouky a postupujte dle instrukcí, které zpracovala Pavla Pazderníková²:

² PAZDERNÍKOVÁ, Pavla. Tvůrčí psaní a vědecká práce. Využití tvůrčích technik při přípravě, psaní a prezentaci odborného textu. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví, 2009. Vedoucí dizertační práce PhDr. Zbyněk Fišer, Ph.D.

- Při hodnocení se věnujte všem aspektům textu:
 - jazyku a stylu (např. Potřebují některé pasáže jazykovou nebo stylistickou korekci?)
 - kompozici a struktuře (např. Jsou v textu místa, která by měla být rozpracována / zestručněna / vypuštěna? Provedli byste v textu nějaké přesuny? Zvolili byste jinou kompozici?)
 - citacím (např. Je citováno správně? Je citací použito účelně?)
 - myšlenkové stavbě (např. Jaké důležité myšlenky text obsahuje? Je tok myšlenek vždy jasný?)

Klobouky si nasazujte v následujícím pořadí:

1. Nejdříve si nasadte žlutý klobouk (optimismus, pozitivní a konstruktivní přístup). Soustředte se na pozitivní hodnocení, prozkoumejte přednosti předloženého textu. Tento druh myšlení by neměl být zaměňován za myšlení s červeným kloboukem (pocity euforie) a ani za myšlení se zeleným kloboukem (tvorba nových myšlenek). Zdařilé pasáže, které budete hodnotit, vyznačte v textu žlutou barvou.
2. Nyní si nasadte černý klobouk (škarohlíd, negativismus, proč něco nepůjde). Soustředte se na kritické zhodnocení textu – upozorněte na omyly, nedostatky, chyby. Nezapomeňte, že se tu nejedná o spor, pouze se pokoušíme vyjmenovat všechna negativa, vynechejte proto negativní pocity (pocitům se budeme věnovat s červeným kloboukem). Pasáže, které budete hodnotit s černým kloboukem, vyznačte v textu černou barvou.
3. Nasadte si červený klobouk (city, pocity, předtuchy, intuice). Napište, jaký máte z textu pocit. Nesnažte se pocity ospravedlňovat nebo pro ně hledat logické důvody. Pasáže, kterých se vaše pocity týkají, vyznačte červeně.
4. Nasadte si zelený klobouk (plodný, tvůrčí, rostliny vyrůstající ze semínek, provokativní podněty). Zapojte tvůrčí myšlení a hledejte alternativy předloženého tématu – nové cesty, kterými by se text mohl ubírat, další podněty k rozšíření tématu nebo např. nápady k využití zjištěných výsledků. Je-li to možné, vyznačte místa pro nové podněty také v textu (zeleně).
5. Nasadte si bílý klobouk (fakta, čísla, informace, objektivita, nestrannost). Napište nestranné a objektivní zhodnocení textu.
6. Modrý klobouk zastával celou dobu roli průvodce a rozhodoval o tom, kdy si dané klobouky vyměníte.

Technika je to poměrně náročná, nicméně díky ní získáte o textu a jeho hodnotě opravdu komplexní přehled.

3.1 Nástroje pro tvorbu poznámek

Pro dobré porozumění textu je nezbytné naučit se pracovat s ním aktivně. Jen tak je možné analyzovat klíčové pasáže, ke kterým se budete v budoucnu vracet. Tyto pasáže si musíte v textu nutně označovat a vytvářet tak vlastní poznámkový systém. Čím propracovanější tento systém bude, tím snazší práce vás čekáte při samotném zpracování poznatků z četby do vlastního odborného textu. Představme si proto nástroje, které vám tuto práci usnadní.

3.1.1 Tužka, papír

To jsou pomocníci, které byste měli mít vždy po ruce, pokud text, který čtete, je v tištěné podobě. Poznámky je třeba vytvářet plánovitě a systematicky, vhodné je proto uzpůsobit text pro tuto aktivitu již před tiskem. Nastavte si dostatečně velké řádkování (ideálně řádkování 2,0) a jeden z okrajů dokumentu nastavte na šíři alespoň 5 cm. Tak zajistíte to, že vám po vytištění vznikne na papíře dostatek volného místa pro vypisování poznámek.

Ty by měly mít jak deskriptivní (tedy popisný) charakter, tak hodnotící a interpretační. Označujte si především ty části textu, které:

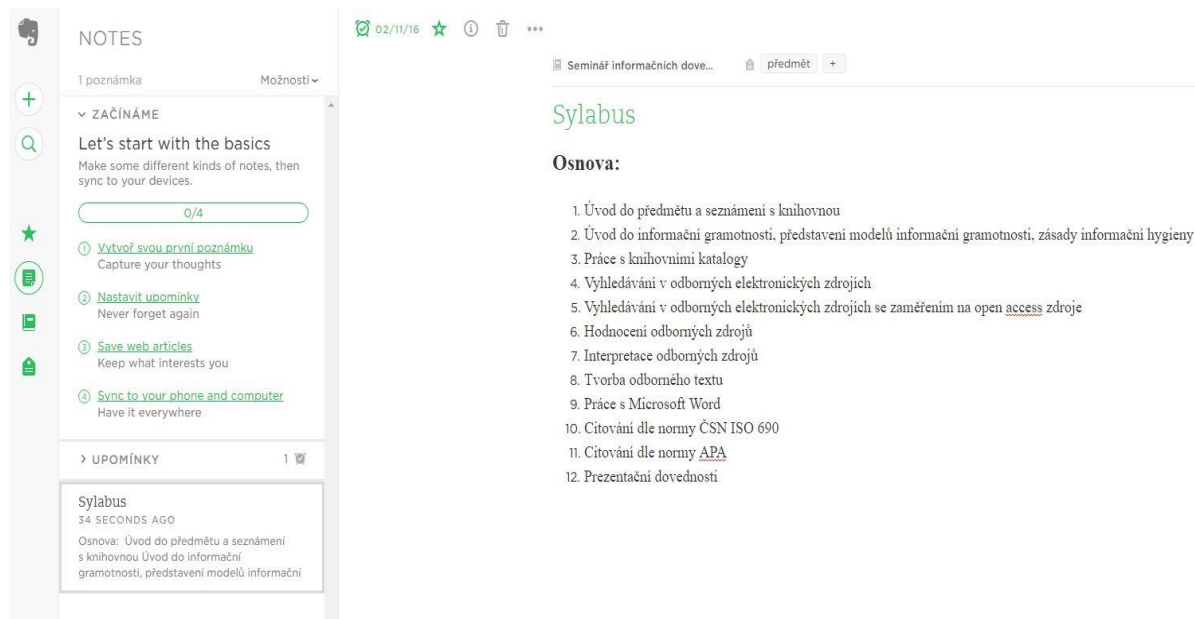
- Považujete za klíčové vzhledem k tématu práce
- Přináší nová zjištění a považujete je za objektivní
- Odpovídají vašim předchozím znalostem o tématu načerpaným z dalších pramenů
- Jsou v rozporu se stávajícími informacemi, které máte k tématu k dispozici

Čím detailněji zhodnotíte a poznámkami opatříte text v této fázi, tím lépe budete schopni pracovat ve fázích následujících – při interpretaci a samotné tvorbě odborného textu.

3.1.2 Evernote

👉 <http://evernote.com>

Pokud preferujete pro tvorbu poznámek využívání informačních a komunikačních technologií, zaregistrujte se zdarma na Evernote. Jedná se o online nástroj, kam můžete psát své poznámky či poznatky a je možné jej používat na různých typech zařízení (v prohlížeči, na počítači, mobilu či tabletu). Můžete si zde nastavovat upozornění a připomenutí, sdílet své poznámky se spolupracovníky, vytvářet si seznamy svých záznamů a tagovat je, abyste je potom snadno našli.

Obrázek 1: Ukázka pracovního prostředí nástroje Evernote.

3.1.3 Coggle

👉 <http://coggle.it>

K hodnocení obsahu dokumentu můžete využít například metodu myšlenkových map. Myšlenková neboli mentální mapa slouží k utřídění myšlenek, uvědomění si klíčových slov, vztahů a souvislostí mezi nimi. Můžete je využívat při učení, plánování, řešení úkolů apod.

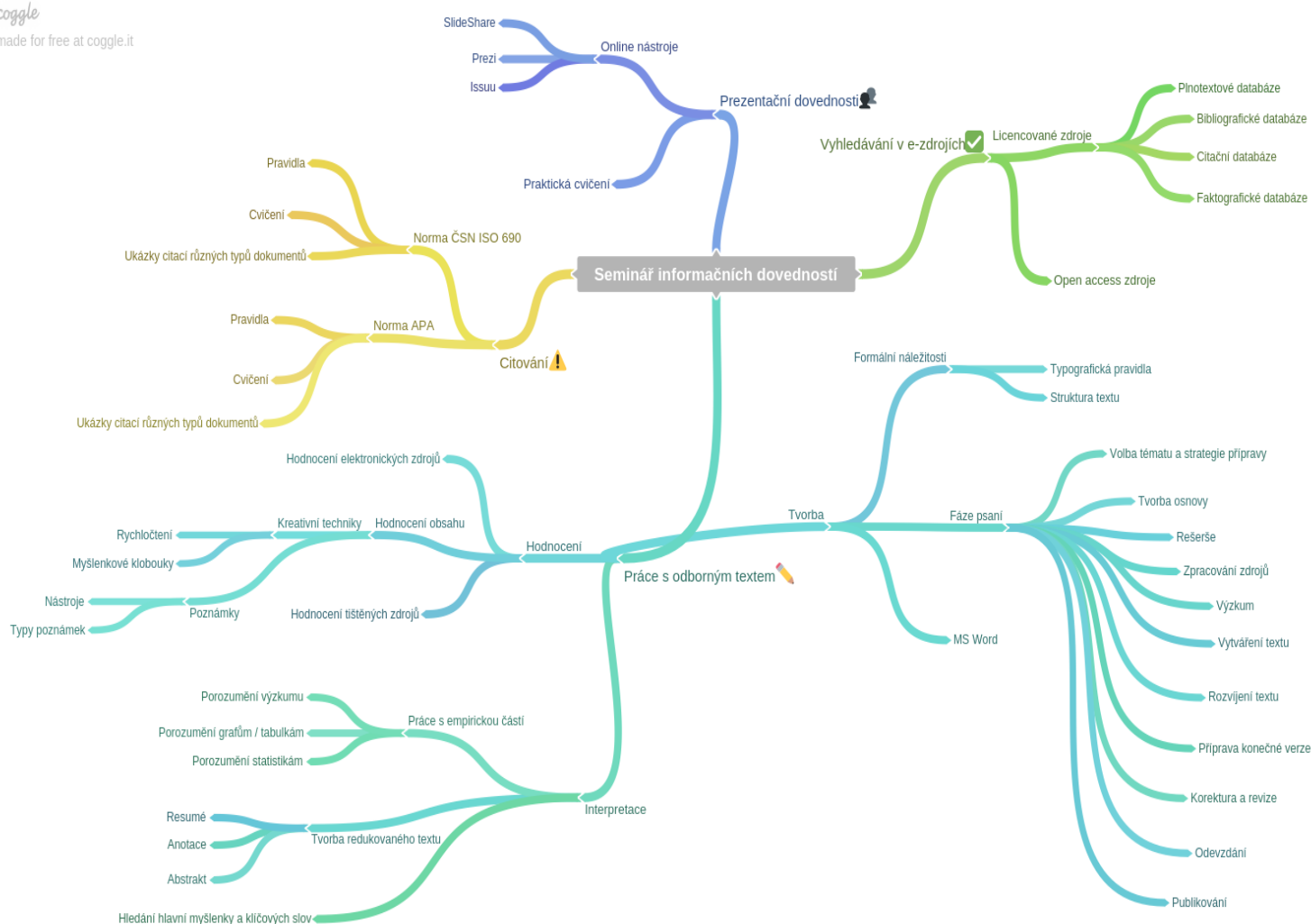
Velkým propagátorem myšlenkových map je Tony Buzan, od kterého si v naší knihovně můžete přechíst tyto dvě tematické knihy:

- BUZAN, Tony a Barry BUZAN. Myšlenkové mapy: probudte svou kreativitu, zlepšete svou paměť, změňte svůj život. 2. vyd. Brno: BizBooks, 2012. ISBN 978-80-265-0030-8.
- BUZAN, Tony a Jo Godfrey WOOD. Myšlenkové mapy pro děti: efektivní učení. 1. vydání. Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0263-0.

Pokud chcete o myšlenkových mapách vědět více, podívejte se také na portál o myšlenkových mapách [zde](#).

Jeden z bezplatných online nástrojů umožňující tvořit myšlenkové mapy, na kterých můžete i spolupracovat, je Coggle. Stačí se pouze zaregistrovat a mít Google účet, přes který se do nástroje přihlásíte. Mapy můžete tvořit s libovolným počtem větví a v různých barvách, můžete sem přidávat obrázky či ikony. Nástroj je snadný na ovládání a mapu lze kdykoli bez problému editovat. Výslednou mapu si pak lze stáhnout a uložit ve formátu PDF či PNG.

coggle
made for free at coggle.it

Obrázek 2: Ukázka myšlenkové mapy v nástroji Coggle.

4 Cvičení

Zkuste zhodnotit následující články a určit, zda se jedná o odborný text. Který z uvedených textů by bylo vhodné použít do závěrečné práce?

1. [Všechno je jinak](#)
2. [Čínská národní digitální knihovna](#)
3. [Slovensko v šoku: Banskou Bystrici ovládl ve volbách pravicový radikál](#)
4. [Karel Čapek](#)
5. [Aplikace Včelka pomáhá učitelům ZŠ individualizovat výuku čtení](#)

4.1 Řešení

1. Ukázka z populárně-naučného článku, který je psaný odlehčeným stylem a určený pro širší okruh čtenářů. Tyto typy článků se v závěrečných pracích standardně neuvádějí, případně pro ilustraci či s dobrým důvodem.
2. Odborný článek, kde je uveden autor textu, anotace, použité zdroje, text jde do hloubky a je určen spíše odborníkům. Takové to články je možné v závěrečných pracích uvádět.
3. Publicistický text, který je aktuální, snaží se maximálně zaujmout čtenáře, obsahuje hodně přímé řeči, používá rozmanité jazykové prostředky. Jelikož bývá hodně subjektivní a expresivní, nedoporučuje se v pracích neodůvodněně uvádět.
4. Wikipedia není důvěryhodným zdrojem, protože ji může editovat každý, i když některé stránky jsou již na skutečně vysoké úrovni. Všimněte si zde však uvedených referencí a literatury. Uvedené primární zdroje potom můžete citovat ve svých pracích.
5. Komerčně zaměřený článek představující určitý produkt. Cílem těchto textů bývá propagace produktu, někdy bývají dané společnosti partnery webových stránek nebo si v časopisech zaplatí článek na míru, u něhož potom bývá reklama na daný produkt. Tyto texty v pracích neuváděje, případně s dobrým argumentem či vhodným důvodem.